

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติ เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้วก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ ที่ผ่านมากการจัดการศึกษาพิเศษในประเทศไทยเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรมกับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ดังที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ว่า การศึกษาพิเศษเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจ ความสามารถ และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ หรือมีปัญญาเลิศได้พัฒนาความถนัด และอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้อาจจัดขึ้นเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในสถานที่ปกติตั้งแต่ระดับก่อนประถมถึงระดับอุดมศึกษา

ปัจจุบันกระแสของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษาพิเศษในต่างประเทศได้เปลี่ยนเป็นการจัดการศึกษาสำหรับความต้องการพิเศษ โดยจะรวมกลุ่มเด็กทั้งที่มีความบกพร่องเด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง ในรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันนี้เพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติโดย เน้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนปกติ เป็นโรงเรียนแบบการเรียนรู้ร่วม (Inclusive School) โดยยึดหลักการพื้นฐานว่า เด็กทุกคนควรเรียนด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงอุปสรรค หรือความแตกต่างที่อาจมี โรงเรียนต้องยอมรับและตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่าง มุ่งการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักบูรณาการและยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง และการให้การศึกษแบบเรียนรู้ร่วม เป็นวิธีการที่มีประสิทธิผลที่สุดสำหรับสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ การให้เด็กเข้าเรียน ในโรงเรียนพิเศษ ควรเป็นกรณีพิเศษที่ห้องเรียนปกติไม่สามารถให้การศึกษได้ตรงตามความต้องการทางการศึกษาหรือสังคม จากสาระสำคัญด้านการจัดการศึกษาพิเศษ รัฐได้นำมา กำหนดเป็นนโยบายและเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ จึงได้บรรจุสาระสำคัญดังกล่าวไว้ใน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ดังนี้ พัฒนาเด็กให้มี ศักยภาพครอบคลุมทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และให้ได้รับความเสมอภาคทางโอกาสแก่เด็กทุกกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เพื่อเตรียมเขาเหล่านี้ให้พร้อมที่จะเป็นบุคคลที่มีคุณค่า อยู่ในสังคมอนาคตได้อย่างมีความสุข

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็น 10 ประเภท คือ

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว
5. เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
6. เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
7. เด็กออทิสติก
8. เด็กสมาธิสั้น
9. เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน
10. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ

เนื่องจากเด็กเหล่านี้มีความต้องการและความสามารถทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ แม้ว่าความต้องการพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ดังนั้นการให้การศึกษาควรมีรูปแบบ และวิธีการที่แตกต่างไปจากรูปแบบและวิธีการสำหรับเด็กปกติ

สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น จะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ล้าช้ากว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน มีความสามารถที่จะผ่านแต่ละขั้นตอนไปได้ช้าและมีข้อจำกัดอยู่ในระดับหนึ่งตามศักยภาพของตน (Neisworth, 1982, p. 2) จึงทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายช้า ความสามารถในการรับรู้ และการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับอายุจริง มีความสามารถจำกัดในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรวมถึงการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมทำให้มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535, หน้า 2-6)

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีลักษณะการเรียนรู้ ที่มีช่วงความสนใจสั้น สนใจบทเรียนได้ไม่นาน มีปัญหาในการจำแนกความแตกต่างและความสัมพันธ์ มีปัญหา ด้านการจำ ลืมง่าย มีปัญหาในการถ่ายโยงความรู้ มีปัญหาในการพูดและภาษา เช่น พูดไม่ชัด รู้คำศัพท์จำนวนจำกัด เขียนประโยคไม่ถูกต้อง เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีข้อจำกัดทางภาษาเป็นผลให้

มีปัญหาในด้านการเรียนวิชาอื่นด้วย เนื่องจากการเรียนเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ต้องใช้ความรู้ทางภาษา เป็นส่วนสำคัญ ซึ่งการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทยการที่จะเรียนให้อ่านออกเขียนได้นั้นเป็นเรื่อง ที่ยากและจะต้องเรียนจากส่วนย่อยก่อน เช่น พยัญชนะ สระ แล้วจึงผสมตัว และจะต้องใช้เวลา เตรียมความพร้อมในการอ่านและเขียนเป็นเวลานาน และเนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา มีพัฒนาการทางสมองช้ากว่าเด็กปกติ มีช่วงความสนใจสั้น เด็กมักล้มง่ายมีปัญหาใน ด้านความจำ จำสิ่งที่เรียนไปแล้วไม่ได้ และมีปัญหาในการถ่ายโยงความรู้ จึงทำให้เด็กมีปัญหา ในการเรียนภาษามากขึ้น

ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปได้ด้วยดีและประสบผลสำเร็จต้องเป็นไป ตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกัน ครูจึงต้องศึกษา หาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี เหมาะสมกับบุคลิกภาวะ ของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลและเนื้อหาสาระ (กรมวิชาการ, 2538, หน้า 1)

ศรียา นิยมธรรม ได้อ้างถึงงานวิจัยของ ศาสตราจารย์เจเนท เลอร์เนอร์ ว่าไม่มีวิธีใดวิธี เดียวของการสอนที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับเด็กทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของศาสตราจารย์อลิซาเบธ คอปปีทซ์ ที่สรุปไว้เช่นกันว่า ปัญหาของเด็กกลุ่มนี้ไม่สามารถแก้ไข หรือรักษาได้ด้วยวิธีการสอนโดยเฉพาะวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือใช้เทคนิคในการฝึกหัดแบบใดแบบหนึ่ง เพียงอย่างเดียว (ศรียา นิยมธรรม, 2540, หน้า 54) ดังนั้นการสอนเด็กจำเป็นต้องมีวิธีสอนหลาย รูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน การสอนแบบ บูรณาการก็เป็นวิธีสอนที่เน้นการฝึกทักษะการเรียนรู้ ความจำ และการฝึกสมาธิในการเรียนเพื่อให้ เด็กสามารถอ่านเขียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2538, หน้า 96) นอกจากนี้ วิธีการสอนแล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็มีความสำคัญต่อเด็กเหล่านี้เช่นเดียวกัน (ผดุง อารยะวิบูลย์, 2541, หน้า 281) การให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้แสดง ออกตามความต้องการของร่างกาย จะทำให้เด็กมีความสนใจในการเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของเด็กดีขึ้น

ปัจจุบันมีการสอนภาษาแนวใหม่ เป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ พื้นฐานประสบการณ์ และความเข้าใจของผู้เรียนเป็นหลักของการเรียนการสอน คือ การสอน ภาษาแบบธรรมชาติ (Whole language) โดยมีกู๊ดแมน (Goodman) เป็นผู้นำทางความคิดคน สำคัญ การสอนภาษาแบบธรรมชาติมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์จริงที่มีความหมายต่อเด็ก สามารถจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การทำสวน การเลี้ยงสัตว์ (อารี สันทรวี, 2538, หน้า 22-23) การอ่านเรื่องราวหรือนิทานให้ฟัง การพูดคุยในสถานการณ์

ต่าง ๆ การเล่นเกม (พัชรี ผลโยธิน, 2537, หน้า 188-189) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้จะต้องอาศัยสภาพแวดล้อมของหนังสือ ภาพ สิ่งของรอบตัว ธรรมชาติ เป็นแหล่งความรู้ เน้นการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับเพื่อน และบุคคลอื่น ๆ เปิดโอกาสให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดลงสู่สัญลักษณ์ในรูปแบบของการวาด การเขียนตัวอักษร และภาษาพูดก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในขณะที่ลงมือปฏิบัติหรือสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีความหมาย เรียนรู้พัฒนาความสามารถ ได้คิด ได้แก้ปัญหา ได้สร้างสรรค์ผลงานตลอดเวลา (อารี สัตหะวี, 2538, หน้า 20) ซึ่งการเรียนการสอนแบบนี้จะทำให้การเรียนรู้ภาษาของเด็กง่ายและสนุก มีประสบการณ์ตรงได้อภิปรายพูดคุยในบรรยากาศที่อบอุ่นยอมรับ ช่วย让孩子เรียนอย่างมีความสุขและไม่เรียนด้วยตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ มุ่งเน้นการจัดการระบบกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่นเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยที่พึงประสงค์ในอนาคตไว้ว่า การศึกษาที่จัดให้ต้องสอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย และรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร และสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาทรวมในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ (รุ่ง แก้วแดง, 2540, หน้า 61-62)

เพื่อตอบสนองแนวโน้มของการจัดการศึกษาในอนาคตที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาแบบธรรมชาติ ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาค้นคว้ายดังกล่าวจะเป็นประโยชน์และแนวทางต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการที่จะพิจารณาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ตามรูปแบบการสอนของบราวน์และคณะ (Brown et al., 1977)
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเรียนได้ ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเรียนได้ หมายถึง เด็กที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ ภาษา และสติปัญญาต่ำกว่าเด็กปกติ มีไอคิว 50-70 ซึ่งวัดจากแบบทดสอบสติปัญญาโดยไม่ใช้ภาษา (test of nonverbal intelligence) ของ ดร.พัชรวิทย์ เกตุแก่นจันทร์
2. กิจกรรมการสอนภาษาแบบธรรมชาติ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาด้าน การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนไปพร้อม ๆ กันโดยไม่แยกย่อย มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของภาษาเพื่อใช้ในการสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดกิจกรรมในงานวิจัยครั้งนี้จะใช้หนังสือนิทาน เล่นเกมทางภาษา ดนตรี และศิลปะเป็นสื่อ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า การสอนภาษาแบบธรรมชาติ หรือ Whole Language เนื่องจากคำว่า Whole Language ในภาษาไทยใช้หลายคำ เช่น การสอนภาษาแบบธรรมชาติ การสอนภาษามุ่งประสบการณ์ หรือการสอนภาษาองค์รวม ซึ่งแต่ละคำมาจากกรอบแนวคิดเดียวกัน คือ การสอนภาษาโดยเน้นพื้นฐานประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลักของการเรียนการสอน

3. รูปแบบการสอนของบราวน์และคณะ หมายถึง ระบบการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน โดยพิจารณาถึงแนวทางและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนเพื่อที่

ผู้สอนจะได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถและความสนใจของผู้เรียนประกอบด้วย 7 ขั้นตอนได้แก่

- 3.1 วัตถุประสงค์
- 3.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 3.3 การจัดรูปแบบการเรียนการสอน
- 3.4 บุคลากร
- 3.5 วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ
- 3.6 สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
- 3.7 การประเมินผลและการปรับปรุง

4. ความพร้อมทางการเรียนภาษา หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจเรื่อง คำศัพท์ คำสั่ง ความหมายของคำพูด และมีความสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้มากขึ้น ซึ่งเป็นความสามารถในการแสดงออกถึงการเรียนรู้ทางภาษาเบื้องต้นของเด็ก ที่วัดด้วยแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการแสดงออกของเด็กในเรื่องต่อไปนี้

- 4.1 รู้ความหมายของคำศัพท์ คือ ความสามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับคำที่มีความหมายง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 4.2 รู้ความหมายของประโยค คือ ความสามารถที่จะเข้าใจเรื่องราวง่าย ๆ สั้น ๆ ที่ได้รับฟังและสามารถเลือกภาพที่ตรงกับเรื่องที่รับฟังได้ถูกต้อง
- 4.3 ความสามารถในการจำแนกภาพ คือ ความสามารถในการจำแนกความแตกต่างของภาพแต่ละภาพ หรือความเหมือนกับภาพที่กำหนด
- 4.4 ความสามารถในการจำแนกความแตกต่างของเสียง คือ ความสามารถที่จะเปรียบเทียบเสียงที่ฟังได้ถูกต้อง
- 4.5 ความสามารถในการเปรียบเทียบภาพกับคำศัพท์ คือ สามารถเปรียบเทียบ เข้าใจความสัมพันธ์ และความแตกต่างระหว่างภาพกับคำศัพท์ได้ถูกต้อง